

Sugranyes. D'on ve. Però no pas què significa

Ramon Amigó i Anglès

Fins ara, no havíem trobat ningú que parlés del cognom Sugranyes. Joan Coromines no en diu res en cap de les diverses obres seves que tenim a mà i que hem consultat. Tampoc no en parla Francesc de Borja Moll en cap de les diverses edicions de *Llinatges Catalans*. Enric Moreu-Rey, que va dedicar un gran esforç d'investigació a l'entorn de l'antroponímia, no hem sabut veure que anomenés enlloc cap Sugranyes. Li dóna una entrada el *Diccionari Català Valencià Balear* (dcvb), amb un comentari circumscrit als llocs on se'l va trobar existent, que són fins a quinze, des de Barcelona a València, amb una bona quantitat de poblacions del Camp de Tarragona. La Gran Enciclopèdia Catalana (GEC) anota tres personatges: Eugeni Sugranyes i Fanguera, de Castellvell (1878-1942), missioner claretià; Domènec Sugranyes i Gras (Reus 1879-Barcelona 1938), arquitecte, pare de Ramon Sugranyes de Franc, de Capellades (1911), auditor laic del Concili Vaticà II. Però no parla del reusenc comandant Victorià Sugranyes i Fernández, mort al camp de batalla de Tetuan, el 1860.

En aquesta comarca sabem que, a Reus, hi va haver Francesc i Pere Sogranya l'any 1483, i el 1497 s'hi va afegir Lluç; que el 1510 s'hi mantenia Pere. Després ja es passa a Gabriel Sugranyes, el 1532. I el 1693 hi havia Josep Sugranyes, dit Galant Jove. I un altre Josep, el 1803, dit Cunill. El 1771, s'observa una altra variant ortogràfica, Vicenç Sugranes, dit Negret. Novament el 1803, l'escrivà opta per Sugrañas, dit Felis. I al mateix llibre del cadastre va anotat Sugrañas, dit Vitxac, una ortografia que respecta l'amanuense de 1827 quan anota Pau Sugrañas dit Timbal. I n'hi podríem afegir alguns més de prou recordats.

A Constantí hi havia Johan Sogranyes el 1497, i Antoni, Miquel, la viuda, Jaume i Joan, el 1553. I lo mas d'en Sugranyes el 1594.

A Tarragona, hi ha constància del cognom des de 1528 i les variants ortogràfiques són semblants: Sogranyes, Sograñas, Sugranyes, Sugrañas, amb els afegits de Suggranyes (1617) i Sobranes (1725).

Modernament, tant a Almofter

com a Castellvell és un dels cognoms més abundants. A Castellvell, el síndic de 1566 era Gabriel Sugranyes, que podria ser el mateix que havia estat batejat el dia 8 de març de 1531, fill d'en Jaume Sogranyes. Més tard, el 1856, hi havia tretze famílies amb Sugrañas per cognom del cap de casa.

A la Selva, el 1483 Joan Sugranyes era corredor jurat i del 1777 al 1804 hi va haver de rector Pau Sugranya, procedent de Castellvell. A Riudoms, Sugranyes és tardà; no se'n troba cap fins al 1716. A Cambrils no n'hi ha notícia fins el 1863, quan hi va fer cap des de Constantí.

A Barcelona, l'any 1840, Josep Sugranyes va ser un dels teixidors que va impulsar la creació de la primera societat obrera¹.

Aquests últims anys, una colla d'estudiosos –a part dels que s'han anomenat al començament– han dedicat un interès especial a l'antroponímia, com per exemple Lluís Almerich, amb *Els cognoms catalans. Origen i*

¹ *Història dels Països Catalans. De 1714 a 1975*, Barcelona, 1980, p. 261.

definició (Barcelona 1968); Jordi Bolós i Josep Moran, amb *Repertori d'antroponims catalans*. I, que comprèn els segles IX i X (Barcelona 1994); *Diccionari d'antroponímia catalana. Volum de mostra*, coordinat per A. M. Badia i Margarit (Barcelona 2004); Vicent M. Rosselló i Verger, amb «Llinatges valencians: deformacions "incultes"»

“A Riudoms, Sugranyes és tardà; no se'n troba cap fins al 1716”

(*Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*, Barcelona 1988); Agustí Rubio i Mateu Rodrigo, *Antroponímia valenciana del segle XIV. Nòmnes de la ciutat de València (1368-69 i 1373)* (València-Barcelona 1997); Joan Miralles i Montserrat, *Corpus d'antroponims mallorquins del segle XIV* (Barcelona 1997); A. Dauzat i Ch. Rostaing, *Dictionnaire etymologique des noms de lieux en France* (París, 1963); Renada-Laura Portet, *A la recerca d'una memòria: els noms de llocs del*

Senyal de trànsit que indica l'entrada al poble francès de Sougraigne, a Occitània, al departament francès de l'Aude. Foto: cedida per Ramon Amigó.

Rosselló (microtoponímia) (Perpinyà 1981) i *Toponímia del Rosselló* (1985); Lluís Basseda, *Toponymie historique de Catalunya Nord* (Prada, 1990).

Malgrat haver inspeccionat entretingudament aquesta considerable quantitat de recerca feta per totes les terres de llengua catalana, cap d'aquests autors no ha trobat notícia del llinatge Sugranyes, raó per la qual cap d'ells no pot dir res sobre l'origen ni l'etimologia de la paraula.

No fa gaires setmanes que he tingut la sort que un Sugranyes, en aquest cas Josep Sugrañes Blanch, com si ell tingués notícia que jo feia temps que pensava en aquest cognom, se m'adrecés amablement per fer-me saber que havia trobat una pedania anomenada Sougraigne, a Occitània, al departament francès de l'Aude, a la circumscripció de Limós (Limoux), una ciutat del Llenguadoc, que és a una petita distància al sud de Carcassona. Limós és a l'extrem meridional del Massís Central. Josep Sugrañes i Blanch s'ha interessat molt per aquest llogaret dit Sougraigne perquè, amb tot l'encert, hi ha entrevist la procedència del seu cognom i ha sabut que el lloc és a uns 400 m d'alt. i que només té 54 habitants. Hi ha església, aixecada el 1777 i segurament renovada el 1878. Un llibre de visites de l'església informa que el 1750 hi havia 200 feligresos, el 1762 s'hi comptaven 41 focs (potser uns 185 individus) i que el 1789 havien pujat a 50 focs (uns 225 habitants). També diu que pertany als monjos de Sant Policarp i que la festa d'hivern és per saint Etienne. Parla d'un clergue de 1734 i diu que el 1750 la parròquia era servida pel capellà de Rennes [els Banys de Rennes], districte de Limós, i que pertanyia al marquès de

Rocafort. Mn. Antoni Pladevall (a la GEC) dóna una extensa informació d'aquesta abadia benedictina del comtat de Rasès, que va ser important, fundada l'any 872 i, amb alts i baixos, viva fins el 1771, quan l'arquebisbe de Narbona la va suprimir. Fou l'època, com s'ha dit abans, que s'hi va erigir l'església i s'hi devia fundar la parròquia.

Ha pogut saber que la forma escrita ha anat evolucionant lleugerament, com és raonable, al llarg dels anys, amb vacil·lacions, des de *Sogrania* observat l'any 1231 i *Sogranie*, el 1371. Una mica abans, el 1307 i també

“Però cal que quedi clar que el coneixement de la procedència del nom no comporta el coneixement del significat del nom. L'etimologia és una altra cosa i es conserva tan obscura com havia estat fins ara”

el 1377, la *–n–*, que es converteix a *–nh–*, *Sogranha*, ja sembla palatalitzada com si fos un testimoni de l'antic provençal. Un parell de segles més tard, el 1571, aquest so palatal és representat per *–gn–*, a la francesa, *Sograignes*, i ja no hi haurà marxa enrere per aquest cantó. L'adopció de l'ortografia francesa *–ou–* per representar el so de la *–u–* és

vacil·lant. N'apareix el primer senyal el 1371, amb *Sougrane* i *Sougranes*, però s'ha d'esperar fins al final del segle xvi perquè reaparegui amb Sougraignes (1594). Després, molt més tard, el nom torna a ser escrit sense indicació que la *–n–* sigui palatalitzada, tot i que no és una *–n–* amb un so normal ho indica que surti duplicada: *Sougrannes* (1781). Val a dir que aquests comentaris deurien canviar si no quedessin sense informació períodes llargs del segle xiii, tot el xv i tot el xvii; tanmateix, les dades aportades deixen veure que la fonètica del nom no ha variat gaire substancialment fins que s'ha estabilitzat a la francesa amb *Sougraigne*, és a dir, l'equivalent al nostre Sugranya / Sugranyes.

De manera que es pot proposar que el cognom que avui és objecte de la nostra atenció procedeix d'aquell llogaret, perquè gent d'aquella terra va venir a Catalunya en una època en què els cognoms tal com ara els coneixem encara no havien arribat i la designació habitual de les persones es feia amb un prenom acompanyat d'un renom, moltes vegades indicador de l'ofici o d'altres característiques personals o bé també de la procedència de l'individu, en aquest cas *de Sugranyes*, fins que aviat es va perdre el *de* i va quedar Sugranyes tot sol.

L'emigració occitana cap a Catalunya ha estat des de sempre molt considerable, per motius diversos, tal com Enric Moreu-Rey comenta al seu llibre *Els immigrants francesos a Barcelona (Segles xvi al xviii)* (IEC, Barcelona 1959). Un d'aquests motius de desplaçament fou religiós, als segles xiii i xiv. Molts càtars perseguits van recórrer a l'expatriació cap a terres catalanes on la monarquia d'aquell moment con-

sentia l'arribada d'aquells «heretges» del nord que representaven una bona aportació de capital humà en una època de repoblació que se'n necessitava. També era el moment que la monarquia francesa dels Lluïsos començava a eixamplar el territori de França amb l'ocupació o adquisició de velles senyories. Que els Sugranyes de casa nostra fossin exiliats càtars no és provat, fins ara; però tampoc no és una hipòtesi que hagi de ser exclosa. Allò que sembla incontestable és que el cognom procedeix d'aquell vilaró que ara és en territori de la república francesa, potser des de cap a l'any 1240 quan Raimon Trencavel, vescomte que havia estat expulsat de Carcassona el 1226 —fill d'un càtar tingut per màrtir—, amb un grup de senyors desposseïts de llurs territoris i de soldats catalans, va intentar una revenja i, riu Aude avall, va arribar a Limós, i l'alliberà².

Parlem, per acabar, del testimoni escrit més antic de la presència d'un Sugranyes per les nostres latituds: Ramon Sogranya a qui fou atorgat el «privilegi de batlle dels territoris del Brugar, de la Grassa y de Marmorta que són entre Constantí i Reus», segons còpia simple d'una comissió «feta per Mr. Luys de Vallterra vicari general del archebisbe [...] A 25 de octubre 1399»³. Només feia una vuitantena *2 Càtars i caterisme a Catalunya*, d'Anna M. Adroer i Tasis i Pere Català i Roca, Rafael Dalmau, editor, Barcelona, 1996, p. 59. *3 Índex Vell. Índex dels documents de l'arxiu de l'Arquebisbe. 1679. 1a part*, edició a cura de Salvador Ramon Vinyes, F. Xavier Ricomà Vendrell. Diputació de Tarragona, 1997, p. 178, document núm. 647.

d'anys que el càtar llenguadocià Guilhem Belibasta havia estat condemnat a la foguera després d'haver capitanejat una petita comunitat a Sant Mateu del Maestrat. Això permet d'imaginar que els antecessors, potser uns rebesavis, de Ramon Sogranya, batlle d'aquells llocs que ara són del terme de Reus, haguessin estat víctimes de la persecució contra els càtars. Permet d'imaginar-ho, no pas d'afirmar-ho.

Hem dit més amunt que es pot proposar que el cognom que avui és objecte de la nostra atenció procedeixi del nom d'aquell llogaret. Això realment es pot proposar sense gaire risc d'error. Però cal que quedi clar que el coneixement de la procedència del nom no comporta el coneixement del significat del nom. L'etimologia és una altra cosa i es conserva tan obscura com havia estat fins ara. Caldrà esperar que els etimologistes que s'hi puguin interessar en descobreixin la semàntica. Tanmateix, el poble —sempre profundament preocupat pel misteri que amaga un nom propi— ja hi ha dit la seva. Els quatre gats de Sougraigne estan convençuts que això vol dir ‘graner’. I que ningú no gosi contradir-los-ho! S'ha de tenir respecte per aquestes etimologies populars, sense que calgui compartir-les, naturalment.

Ja s'ha vist que només ens interessem per l'origen, per la procedència, del cognom, no pas per l'etimologia. No hauria de fer estrany que aquest poble del Llenguadoc, Occitània, que sabem que ja hi era l'any 1231, ja hi hagués estat també molt abans, potser en època sarraïna, visigòtica o franca, o fins i tot que hagués estat fundat —o refundat— en el període romà. Són els historiadors-arqueòlegs els que un dia

podran explicar-ho, si mai s'interessen per descobrir-ho i troben elements suficients per a bastir una hipòtesi.

Gent molt entesa diu que la veïna Carcassona ja era anomenada per Cèsar al segle I abans de Crist i que aquell nom sembla aquità, potser preindoeuropeu. I Limoux (Limós), topogràficament encara més pròxim a Sougraigne, és documentat l'any 844 i s'afirma que el nom procedeix del llatí *limosus*, equivalent a ‘fangós’.

També podria ser que, en aquells inicis, situats dintre la foscor del temps passat, el nom l'hagués portat i deixat a la localitat un individu procedent de qui sap on, fos un membre del poble visigot o potser fins i tot del poble franc. Hauria estat el cas a la inversa del que s'ha comentat, que el nom de família ve del nom d'una població. Fet i fet, els coneixements de què ara es disposa no donen peu per a anar més enrere en el temps, i no toca altre remei sinó conformar-se a saber només la procedència del cognom Sugranyes i a continuar ignorant l'etimologia d'aquest nom. Qualsevol proposta que es pugui fer no serà vàlida si no ve acompanyada de justificants que mereixin la confiança de filòlegs etimologistes de renom consolidat.

Abans d'acabar, no em puc estar de donar les gràcies, ara públicament, a Josep Sugrañes i Blanch, que és a l'origen d'aquest article que s'ha aprofitat d'una colla d'aportacions seves, desinteressades.»